

Párisból kelt leveléből. — 8. Kossuth: Magyarország alkotmányának alapvonalai, tekintettel a nemzetiségi kérdés megoldására. Kónyi i. m. 21—38. l. — 9. Jancsó i. m. 251—252. l. — 10. Jancsó i. m. 304—303. l. Kónyi i. m. 42—43. — 11. „A Dunavölgye a dunavölgyieké! Az itt élő népeknek kell egymásra találniuk. Nekünk magyaroknak ez az élet-halál-kérdésünk. Kossuth Lajos is turini magányában, amikor már túl volt mindenem, látta, hogy ez a magyar valóság. Es azóta kísért minden magyart ez a gondolat, aki aggóó szorongással figyeli Európának ezt a viharzónáját“ — írja Kovács Imre idézett cikkében — 12. Kossuth Lajos Iratai. IX. k. Budapest 1902. 442—451. l. — 13. **Jászi Oszkár:** Magyarország jövője és a dunai egyesült államok. Budapest 1918. 45—48. l. és **Szász Béla:** Nemzetiségpolitikánk válsága. A dunai kérdés. Budapest 1932. 22—23. l.

A STRASSER-FELE „FEKETE FRONT.“ A mai Németországból emigrált politikai pártok és csoportok között igen jelentékeny a magát igazi nemzeti szocialistának valló, *Otto Strasser* vezetése alatt álló *Schwarze Front*. A két Strasser fivér (Otto és Gregor) — mint ismeretes — a Németországban ma uralmon lévő NSDAP alapítói, majd vezetői voltak. Szervező és agitátor képességeiknek, valamint politikájuk szociális vonásainak tulajdonítható, hogy a párt eredetileg jelentékeny számú munkástagokkal is rendelkezett. A két fivér volt a kispolgárokból és munkásokból álló szárny vezetője és ha valamely szociális mag előfordult a horogkeresztes tevékenységben, ugy ezt a két Strasser fivér és a körük csoportosult balszárny képviselte.

Az NSDAP 1930-ig tulajdonkép nem volt egységes, hanem különböző célkitűzésű csoportok gyülekező helye, melyek csupán szervezeteileg kapcsolódtak egységbe. A faji alapon álló antiszemita csoport (Rosenberg és Streicher) a sovinszta-imperialista, ultrakapitalista célkitűzésű résszel (Göring és Epp) a párt jobbszárnyát tette, míg az antikapitalista, szociális aláfestésű balszárnyat a Strasser-fivérek frakciója. Középen Hitler állott, ki a pillanatnyi szükség parancsolta munkás vagy munkaadói, majd kispolgári, fogyasztói avagy termelői, illetve paraszti érdekű elveket vallotta. A Strasser-fivérek, illetve a körük csoportosultak már 1925-ben összeütközésbe kerültek a párt központi vezetőségével. Otto Strasser, a Goebbels által szerkesztett (ki ezidőben Strasser titkára volt) *National Sozialistische Briefe*-ben a támadások sorozatát indítja a párt jobb szárnya ellen. O. S. *Herbert Blank*-kal megalapítja a *Kampf Verlag Kreis*-t, melynek keretében a szociális követelésekkel átitatott lapok és revük tucatját indítja meg. A *Der Nationale Sozialist*, a *Der Sächsische Beobachter*, a *Der Märkische Beobachter*, a *Schleswig-Holsteinische Tageszeitung* (a később haladóvá lett *Bodo Uhse* szerkesztésében) a napi-orgánumok, míg a *Die Faust*, a *Rheinisch-Westfälische Arbeiterzeitung*, stb. heti lapjai a balszárnyak. A mozgalom szellemi vezére [Otto] Gregor viszont a szervező és a szónok.

Hitler látja a veszélyt, mely Strasserék nyomán fenyeget. Százezer márkát ajánl fel a Kampf Verlag megváltásaként, — hasztalanul. Strasserék propagandája mind eredményesebb. Élesen elítélik a nehézipar nyújtotta pénzügyi támogatást. Támadják Streicher, Ley, Grohé utszéli antiszemitizmusát. A *Berliner Arbeiterzeitung*-ban Strasser cikksorozatát ír „Der Antisemitizmus ist Tot, — es lebe die völkische Idee“ címen, amelyben élesen Streicher ellen fordul. De szembefordulnak Hitlerék Oroszország ellen keresztesháborút hirdető propagandájával is s a békes megegyezés szükségességét hirdetik. Elítélik a fasiszmus olasz alakját. Antiimperialista hitvallást tesznek az akkor időszerű indiai kérdésben s a népek önrendelkezési joga mellé állnak. Az északi fajiság elvét

mint politikai elemet elvetik. A párt központi sajtója Goebbels-szel az élen, vad dühvel támadja a Strasser-csoportot. 1930-ban Strasserék már vitágosan látják a horogkeresztes mozgalom fejlődési irányát. Látják, hogy a párt vonala mindinkább azonos a nagy tőke érdekeivel, 1930. V. 21.-én Hitler hivatja O. S.-t. Egy másnapra átnyuló éleshangú vita kerekedik közöttük. (A vita anyagát O. S. *Ministersessel oder Revolution* címmel adta ki. — Kampf Verlag Berlin 1930.) Ezek után Strasser kilép a pártból és hűveivel megalapítja a *Kampfgemeinschaft revolutionärer Nationalsozialisten*-t, s a *Die Sozialisten verlassen die NSDAP* című kiáltványban közli a kiválás okait s a különálló csoport célkitűzéseit. Pár hónap múlva a csoport kiegészül a *Tat* körrel és az u. n. *Landvolk*-mozgalommal, s belőlük szerveződik a *Schwarze Front*. 1933 májusában Strasser jobbnak véli Németországot elhagyni, Gregor pedig, miután 1933-ban hasztalan igyekszik Schleicher tábornokkal és Leipart szakszervezeti vezérrel koalíciós kormányt alapítani, visszavonul a magánéletbe. Ottó Strasser azóta az emigrációból harcol az eredeti programjától eltérő „áruló” horogkeresztes párt vezetősége ellen; Németországban élő hűvei pedig illegálisan küzdenek. Gregor Strasser 1934. VI. 30-án pusztult el azokkal, kik Strasser szerint az igazi nemzeti szocializmusért küzdöttek. E napnak és előzményeinek kulisszatitkait O. S. a *Die Deutsche Bartholomaeus-Nacht* című könyvében írta meg (Reso Verlag, Zürich 1935).

A *Fekete Front* Prágában megjelenő hetilapjában, a *Die Deutsche Revolution*-ban szünet nélkül napirenden tartja a német kérdést; a célja a mai német rendszer megdöntése és a „német népiforradalom” megvalósítása. O. S. számos füzetén kívül 1936-ban két jelentékeny könyvet adott ki, melyekben a Németországi gazdasági, társadalmi és művelődési történéseket elemzi. Az *Aufbau des Deutschen Sozialismus* (H. Grunov Verlag Prága 1936.) című könyvében széles programot ad. Megismétli a még 1931-ben Németországban megfogalmazott célkitűzéseit, kitarva az emlékeztet 25 pont, a horogkeresztes mozgalom eredeti bázisa mellett. A tőkésrend elmélyülő válságából további következtetéseket von le. Felfogása szerint a termelés anarhiáját csak a tervgazdálkodás szüntetheti meg. Viszont a tervgazdálkodás előfeltétele „a magántulajdon és a monopóliumok megszüntetése.” A könyv ezek ellenére sem nélkülöz némi romantikus konzervativizmust. Kritikája helyes, de zavarosak a célkitűzéseit megvalósító módszerek. A múlt év végén megjelent könyve (*Wohin treibt Hitler?* H. Grunov Verlag Prága 1936.) a mai Németország keresztmetszete. Számon-kéri az eredeti programot. Nézi, hogyan valósult meg a nagyüzemeknek a széles néptömegek érdekében való — ígért — átszervezése s a tények elkendőzését szolgáló statisztikák szövevényéből kihámozza a vádló valóságot. A Krupp A. G.-nek 1932-ben 108.07 mill. M. volt a nyeresége, 1934-ben 177 mill. M., az Opel-gyár 25.94 mill. M. nyeresége 82.60 mill. M.-ra duzzadt. A *Deutsche Arbeitsfront* bérstatisztikája szerint 2.7 millió ipari munkás keresete nem lépi túl a havi 40 márkát. Viszont 400.000 alkalmazott fejenként 220 márka fizetést kap. A mamut-jövedelmekről statisztika nincsen. A német gazdasági életet szerinte a zuhanó bérek és az emelkedő árak jellemzik. Németország a föld legdrágább országa. A nagykereskedelmi index 1932 végétől 1935 közepéig minden országban esett: Belgiumban 75-ről 58-ra, Franciaországban 87-ről 67-re, az USA-ban 90-ről 66-ra, ugyanakkor Németországban a mutatószám 90-ről 102-re emelkedett. Viszont a fejenkénti husfogyasztás 1934 VIII.-ban 4.40 kg. 1936-ban pedig ugyanebben a hónapban csak 2.88 kg. Az áruházak terjeszkedését nem akadályozták meg, a szövetségi mozga-

lom nem erősödött. Az áruházak forgalma 1934-ben 94.6, — 1935-ben 97.3, 1936-ban pedig 102. A szövetkezeteké viszont 1933-ban 823, 1934-ben 662, 1936-ban 658 mill. M. A nagybirtok fölöstás és a paraszti telepítések programja sem következett be, mert amíg 1932-ben 9046 új kisbirtok létesült, addig 1934-ben mindössze 4914. A nemzeti szociálizmus által fűtött nacionalizmus Strasser szerint csupán a materiális nehézségek elkendőzése s a tömegek narkotizálása. Az antiszemitizmus céljai is hasonlóak. Mert a valóságban a szegény zsidó tömegeket megfosztották eddigi szerény egzisztenciájuktól is, míg a zsidó nagytőke kapcsolatai a mai hatalmasokhoz változatlanok. Ottó Strasser folyóirata egyik számában Lutz Rosenheim egész tömegét sorolja fel azoknak a zsidó nagytőkéseknek, kik a mai Németországban magas pénzügyi pozíciókat töltenek be. (Hans Fürstenberg, Emil Kirdorf) O. S. a bolsevizmus ellenesség őszinte voltában is kételkedik. Ugy véli, hogy ez csupán a fegyverkezési jogosultság indokolása. Szerinte az orosz támadás veszélye képtelenség. Ez egyrészt — közös határ hiányában — stratégiailag lehetetlen, másrészt az orosz kormány békekészsége közismert.

Strasser a mai Németország helyzetét az 1917. év végével véli azonosnak és pedig: nyersanyag és élelmiszerhiány, hadigazdálkodás, autarkias erőfeszítések s az ezekből folyó elégedetlenség teljesen párhuzamos. A „kitartani“ jelszó, a szociális nehézségek, a külpolitikai izoláltság, a politikai, pénzügyi, gazdasági és last not least erkölcsi sikon megmutató tünetek is azonosak. A „mai rendszer minden, csak nem stabil“ — írja. „Erjesztő kád az ország, amelynek forrásban vannak legkülönbözőbb nedvei.“ „Új kapcsolatok születnek az uralkodó párton belül és sohasem hitt megoldásokat hozhat a jövő.“ Ez utóbbi idézettel O. S. a párton belül a föld alá kényszerített frakciókra utal, mint amilyen a R. R. (Rächer Röhms), melyben a fekete front harcosai vezetőszeretpét töltenek be. Ebben a sötét és kétségbeesett hangulatban Strasser szerint az európai népek reménye „a német nemzeti forradalom“, amelyben a nagy francia forradalomhoz hasonlóan Nyugat nagy élettereje éled majd ujja. A mai német uralmi rendszert reprezentáló párt hajdani vezére ma „a nemzeti szabadság“-ot a „szociális egyenlőség“-et és az „európai népek békés együttműködés“-ét vallja, melyek megvalósításának egyedüli akadályá szerinte a mai német rendszer. (Lázár Vilmos)

A PRÁGAI NEMZETKÖZI AVANTGARD-SZINHÁZI KONFERENCIA.
A híres prágai avantgard-színház, az *E. F. Burián* vezetése alatt álló *D. 37.* — mint múlt számunkban megírtuk — nemzetközi színházi konferenciát hívott össze, mely a napokban ért véget. — A konferencia minden hivatalos támogatás nélkül jött létre. (A francia közoktatási miniszter ezzel szemben megleghangú üdvözlőtáviratot küldött.) A konferencia bázisa egyedül E. F. Burián nemzetközi viszonylatban is jócsengésű neve, kollektívájának munkakészsége és Prága művészeti élgárdájának támogatása volt. — A kilenc napig tartó tanácskozáson sok neves színházi teoretikussal találkoztunk, akik hazájuk színházi és kulturális viszonyairól referáltak és az alapvető színház-elméleti kérdések fölött vitatkoztak. Maga a tanácskozás sok pozitív eredménnyel zárult. Számos művészeti kérdés tisztázásán kívül szervezeti alapot sikerült létesíteni a modern színházi szakemberek és azokkal kapcsolatban álló művészek számára. Ideiglenes prágai székhellyel nemzetközi színházi irodát létesítettek, melynek feladata évről-évre hasonló, de nagyobb szabású és teljesebb konferencia összehívása és megszervezték a színházteoretikai folyóirat szerkesztőségét és kiadóhivatalát. — A kon-